

Meeting De wereld aan je voeten

Nico de Vos

Jeugddans en kindheid van denken: dansend denken?

Laat ik beginnen met het formuleren van een eenvoudig, maar fundamenteel uitgangspunt: hoe meer jeugddans, hoe beter! (Wat niet dwingend bedoeld is). Als we dat als uitgangspunt aannemen, dan is een belangrijke vraag: hoe krijgen we meer jeugddans – voor een breder publiek – in de praktijk voor elkaar?

In algemene termen kan over het bevorderen van de jeugddans in de ‘praktijk’ zelf, volgens mij, niet veel zinnigs worden gezegd. Ik ben daar in ieder geval niet toe in staat. De diversiteit is groot. Er speelt zo veel en er zijn zo veel verschillende praktijken. Of zoals Hans van Manen me een keer in een persoonlijk gesprek zei: ‘In de danskunst is het toch steeds weer anders!’. Als we recht willen doen aan die veelheid en aan die verschillen, bijvoorbeeld tussen de verschillende professionele jeugddansgezelschappen of binnen die gezelschappen, de voortdurende beweging en dynamiek die er gaande is, dan is voorzichtigheid en bescheidenheid geboden (zeker voor de ‘theoreticus’). Er kunnen dus niet zomaar allerlei algemeenheden worden geformuleerd.

Maar we kunnen ons wel richten op het ‘denken’ in en over de jeugddans. Daartoe wil ik een aantal observaties voorleggen, die erop lijken te wijzen dat een belangrijke verschuiving in het denken gaande is. Wat opvalt is dat er vroeger in de danskunst hoofdzakelijk werd gedacht in termen van allerlei tweedelingen of opposities (waarvan de beide delen vaak ook in een hiërarchische verhouding tot elkaar stonden). Er werden scherpe scheidslijnen getrokken. Dat begon al met de term ‘jeugddans’ zelf. Want, zo kunnen we ons afvragen, wat bedoelen we daar eigenlijk mee? Waar ligt precies de grens tussen enerzijds jeugddans en anderzijds zoiets als ‘volwassenendans’? Of binnen de jeugddans: wie of wat vallen er dan precies onder de ‘jeugd’? Zijn dat baby’s, peuters, kleuters, kinderen, pubers, adolescenten, tieners, twintigers? Dus: in hoeverre zijn die grenzen eigenlijk eenduidig te trekken?

En zo was er meer, veel meer. De moeilijkheid van het denken in tweedelingen beperkte zich niet tot de term ‘jeugddans’ zelf. Gangbaar waren ook tweedelingen als die tussen: dans en theater, woord en beeld, beeld en geluid, taal en lichaam, professionele kunst en amateurkunst, maker en publiek, choreografen en (jonge) dansmakers, voorstellingen in het theater of in de openbare ruimte, passief en actief publiek, klassiek ballet en moderne dans, moderne dans en urban dance, hoge kunst en lage kunst, elitekunst en massacultuur, enzovoort. We kunnen nog wel even doorgaan. Dit soort ‘tweedelingdenken’ was alomtegenwoordig, niet alleen in de danskunst, maar in onze hele samenleving. We staan nu eenmaal in de traditie van de 19^e-eeuwse Romantiek of veel verder terug nog: in die van het Grieks-Westerse denken, vanaf de Oudheid, begonnen zo’n 500 jaar voor onze jaartelling.

Maar waar gaat het me nu om? Wat ik aan de hand van deze observaties wil vaststellen is, dat we ons tegenwoordig steeds meer bewust lijken te zijn van de

beperkingen van een dergelijk denken in tweedelingen en van de consequenties ervan voor de praktijk van de (jeugd)danskunst. Dat is een winstpunt, althans, als we uitgaan van de stelling dat een toename van jeugddans de voorkeur heeft. Immers, het denken zelf van de jeugddans lijkt in beweging te zijn – wordt: *fluid, fuzzy and free* –, alsof het denken gaat dansen. Maar er dringt zich tegelijk ook die vraag op: in hoeverre zijn we daadwerkelijk voorbij een dergelijk denken in tweedelingen? Want: is het er al, dat dansend denken?

Praktijk in beweging!

In de praktijk van de (jeugd)danskunst in Nederland blijkt onmiskenbaar een verandering, die het denken in tweedelingen teniet doet. Er zijn allerlei inspirerende voorbeelden te noemen, waarvan ik er hier een aantal, soms atypische, met u wil delen. (Daarbij vergeet ik ongetwijfeld belangrijke voorbeelden. Maar ik wil ze u ter inspiratie voorleggen. Er wordt geen aanspraak gemaakt op volledigheid en het gaat niet om 'best practices').

Bijvoorbeeld: het gewaardeerde dansgezelschap Introdans, dat dit jaar alweer zijn 40-jarig bestaan viert. Met Introdans Ensemble voor de Jeugd presenteert het gezelschap repertoire uit de 'schatkist van de dans' en speciaal voor het ensemble gecreëerd werk. Dit betreft geen jeugddansvoorstellingen in de gangbare betekenis van het woord. Het zijn even zo goed voorstellingen voor volwassenen, werken van grote meesters bijvoorbeeld, zoals *menEERvanmanen*, maar dan zo gekozen dat vooral de jeugd erdoor wordt geraakt. Wat daarbij ook opvalt is dat het merendeel van de vrije voorstellingen van Introdans Ensemble voor de Jeugd tegenwoordig vroeg in de avond wordt gespeeld en door een gemengd publiek wordt genoten. Grenzen verschuiven, vervagen.

Een volgend voorbeeld: wat zegt het als Het Nationale Ballet op popfestival *Lowlands* in Biddinghuizen een workshop geeft aan de hand van *Het Zwanenmeer* en er ter plekke een speciale Lowlandschoreografie presenteert? Ik mocht er afgelopen augustus back stage bij zijn: duizenden festivalgangers waren nota bene onder leiding van balleticoon Rachel Beaujean samen aan het dansen. En wat betekent het als op datzelfde festival, daar waar Ed Wubbe van Scapino Ballet ooit de aftrap voor gaf, dit jaar (opnieuw) allerlei dansgezelschappen optraden, zoals: ISH, Conny Janssen Danst, David Middendorp en Korzo Producties, en Dance Works Rotterdam. De in popmuziek geïnteresseerde 'jeugd' danst actief mee. Jongeren komen tijdens dit popfestival in groten getale naar dansvoorstellingen van allerlei pluimage. Bij *Lowlands* was dat in de daarvoor bestemde theater en –danstent *Juliet*. Het tentdak ging eraf!

Of een ander, bijna omgekeerd voorbeeld: hoe te denken over de hip hop opera *MonteverdiSH*? Wat leert ons dit nieuwe werk van cross over gezelschap ISH, onder artistieke leiding van Marco Gerris? Hip hop en opera worden hier immers bij elkaar gebracht, gaan in elkaar over.

En om in de sfeer van de urban dance te blijven: van februari tot en met juli dit jaar heeft Don't Hit Mama weer zijn ronde gemaakt met het clubevent *Full Circle*. Dit is, zoals bekend, een concept van theatermaker Nita Liem, geïnspireerd op haar ervaring van alweer 10 jaar terug in de New Yorkse underground house en hip hop

scene. Wat hier gebeurt? Er worden mensen van allerlei leeftijden en achtergronden actief met dansen in aanraking gebracht.

Of neem het voorbeeld van Erik Kaiel met zijn nieuwe werk *Tetris*, waaraan eveneens kan worden meegedaan. Het gaat hier om een voorstelling voor kinderen vanaf 7 jaar, om 'jeugddans' dus (in de traditionele zin van het woord). Maar dan voor kinderen die niet stil kunnen zitten. En geef ze eens ongelijk. Wat deze jeugddansvoorstelling vooral teweegbrengt is het onorthodoxe gebruik van de publieke ruimte. We zien een verschuiving van passieve naar actieve jeugddans, waarbij het theater te klein is.

Samengevat: de praktijk van de danskunst is al volop in beweging! Voorbij de gedachte tweedelingen en opposities. En juist die ontwikkeling kan de jeugddans ten goede komen. Er is immers een enorm potentieel aan passief én actief danspubliek. Passief, als het gaat om de vele mensen die bijvoorbeeld tijdens de nachtelijke uurtjes luisteren naar VPRO's *Dansen met Delsing* op radio 3FM; kijken naar *Dance Academy* op Nederland 3 of naar *So You Think You Can Dance*, *The Ultimate Dance Battle* en *America's Best Dance Crew* op de commerciële televisiezenders; luisteren naar én ook meedansen op de muziek van top-DJ's als Tiësto en Armin van Buuren; enzovoort. En er is een fors potentieel aan actief danspubliek, inclusief de vele amateurdanskunstenaars, waar professionele gezelschappen met jeugddans in het aanbod het contact (nog) meer mee kunnen zoeken.

Kindheid van denken

Hoe kan vanuit de filosofie worden bijgedragen aan meer jeugddans voor een breder publiek? Het voorstel is om meer 'kindheid van denken' aan den dag te leggen.

De idee van 'kindheid' (gespeld zonder '-s-') ontleen ik aan de filosofie van de Franse differentiedenker Jean-François Lyotard (1924-1998). Lyotard heeft vooral bekendheid gekregen met zijn uitspraak van 'het einde van de grote verhalen'. Deze uitspraak is gericht tegen al onze, van oudsher, modernistische pretenties. We houden er in ons denken niet zelden allerlei tweedelingen en scherpe scheidslijnen op na. Daarmee pretenderen we de werkelijkheid simpelweg te kunnen ordenen: dit is 'hetzelfde' als dat, zus is 'identiek' aan zo, enzovoort. Met andere woorden: we denken in identiteiten, hokjes, kaders, ordeningen, schema's. Op zoek naar afgebakende eenheden door het trekken van scherpe scheidslijnen. Het is volgens een dergelijk 'identiteitsdenken' dat de mens greep meent te kunnen hebben op de werkelijkheid. Dat is menselijk, al te menselijk.

Dat is precies waar Lyotards 'differentiedenken' – als een denken van (een veelheid aan) verschillen – zich tegen verzet. Hij is degene die het postmoderne denken in het laatste kwartaal van de twintigste eeuw op de filosofische agenda heeft gezet. En hij introduceerde dus de idee van 'kindheid', waar ik hier een vrije interpretatie van geef die ik betrek op het denken zelf. Laat ik eerst zeggen wat 'kindheid van denken' niet is. Ze is geen 'kindsheid' of kinderachtigheid, geen infantiel denken. Evenmin is ze een denken, waarbij zoiets als kinderlijke verwondering op een zoetsappige wijze wordt verheerlijkt. En ze is ook geen teruggaan naar zoiets als een kindertijd van het denken. Maar wat is ze dan wel?

Kindheid van denken is speels maar ook ernstig. Ze gaat uit van diepgaande ontvankelijkheid voor dat wat niet 'gehoord' wordt. Daarmee betreft ze iets 'onbestemds', iets dat niet alleen in de kindertijd maar ook in de volwassenheid schuilgaat. 'Kindheid', in het Frans *enfance*, komt van het Latijn *in-fantia*, letterlijk: 'niet-sprekendheid'. Onze manier van denken en spreken, al onze tweedelingen en ordeningen, worden altijd ook bestookt door die kindheid. Door wat slechts gevoeld, maar niet gezegd of gehoord kan worden. De sprakeloosheid. Van het gevoel zelf, dat slechts gevoeld kan worden.

Vanuit het differentiefilosofische perspectief schiet de mens met zijn tweedelingen en ordeningen altijd te kort. En 'kindheid van denken', te beginnen met ons besef ervan, creëert ruimte voor het aanvoelen van en inspelen op nieuwe mogelijkheden. Een dergelijke ontvankelijkheid voor het nieuwe, buiten allerlei bestaande kaders, of er dwars doorheen, is in de kunsten cruciaal. Een pleidooi voor meer 'kindheid van denken', voorbij alle denken in tweedelingen, betekent daarom ook altijd een pleidooi voor de veelheid en het experiment.

Dus waarom nog al die grenzen in het denken trekken? Beweeg vrijelijk in denken en doen! Laten we als eerste de term jeugddans opheffen. Die term is immers niet langer toereikend. We hebben het over 'danskunst'.

En denk niet dat met het opheffen van alle bovengenoemde grenzen ook de kwaliteit verdwijnt. De professionele dansgezelschappen leveren, als het goed is, altijd kwaliteit die een verschil maakt. Kwaliteit, die voortkomt uit een bepaalde professionele attitude (ik ben geneigd te zeggen: van discipline, concentratie, geduld en toewijding). Dat blijft bestaan.

Tot slot: mijn eenvoudige, maar fundamentele uitgangspunt was, nu opnieuw geformuleerd, hoe meer dans, hoe beter! Om dat voor een breder publiek voor elkaar te krijgen is het, volgens mij, nodig de veranderingen in de praktijk van de dans, zoals die momenteel gaande zijn, gewoon door te zetten. En voor het denken in de dans betekent dat soms niet minder dan een cultuurverandering. Dat is wat me voor ogen staat bij het samenbrengen van jeugddans – pardon 'danskunst' – en 'kindheid van denken'. Immers, de wereld ligt aan je voeten!

Nico de Vos, MSc, MPhil, is filosoof en doet promotieonderzoek op het gebied van Filosofie en Dans. In zijn werk beweegt hij zich tussen theorie en praktijk, ofwel: tussen (academische) filosofie en danskunst. Hij stelt niet alleen fundamentele vragen, maar probeert de verschillende 'werelden' ook met elkaar te verbinden. Nico werkt als hogeschooldocent bij de Masteropleiding Pedagogiek van de Hogeschool Utrecht en als gastdocent filosofie voor de ArtEZ Dansacademie te Arnhem.
e-mail: nrdevos@xs4all.nl